

TEMPERAMENT

G'affarova Nazira Fayzulla qizi

TAFU Psixologiya kafedrası o'qituvchisi

e.mail.naziragaffarova@gmail.com

G'ofurova Madina Ikromjon qizi

Toshkent amaliy fanlar universiteti

e.mail.gafurova0504@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu tezisda temperament tushunchasi, uning psixologik mohiyati hamda inson faoliyati va xulq-atvoridagi o'rni yoritilgan. Shuningdek, temperamentning asosiy turlari, ularning o'ziga xos xususiyatlari va shaxs rivojlanishiga ta'siri tahlil qilingan. Temperamentning ta'lim-tarbiya jarayonidagi ahamiyati ham qisqacha bayon etilgan.

Kalit so'zlar: temperament, psixologiya, shaxs, xulq-atvor, sangvinik, xolerik, flegmatik, melanxolik, psixik xususiyatlar, tarbiya, ta'lim jarayoni.

Аннотация: В данной тезисе раскрывается понятие темперамента, его психологическая сущность и роль в деятельности и поведении человека. Также проанализированы основные типы темперамента, их характерные особенности и влияние на развитие личности. Кратко освещено значение темперамента в процессе обучения и воспитания.

Ключевые слова: темперамент, психология, личность, поведение, сангвиник, холерик, флегматик, меланхолик, психические особенности, воспитание, образовательный процесс.

Abstract: This thesis reveals the concept of temperament, its psychological essence, and its role in human activity and behavior. It also analyzes the main types of temperament, their specific characteristics, and their influence on personality development. The

importance of temperament in the process of education and upbringing is briefly highlighted.

Keywords: temperament, psychology, personality, behavior, sanguine, choleric, phlegmatic, melancholic, psychological characteristics, upbringing, educational process.

Kirish:

Temperament inson psixologiyasining muhim tarkibiy qismlaridan biri hisoblanadi. U shaxsning hissiy holati, xulq-atvori, ta'sirlarga munosabati hamda faoliyat jarayonidagi individual xususiyatlarini belgilaydi. Har bir insonning temperament turi turlicha bo'lib, bu uning jamiyatdagi muomalasi, ta'lim jarayonidagi faolligi va hayot tarzida namoyon bo'ladi.

Asosiy qism:

Psixologiya fanida temperament masalasi qadim zamonlardan buyon o'rganilib kelinadi. Olimlar temperamentning inson xarakteri va shaxs rivojlanishiga ta'sirini ilmiy jihatdan asoslab berganlar. Temperamentning sangvinik, xolerik, flegmatik va melanxolik kabi asosiy turlari mavjud bo'lib, ular insonning ruhiy va emotsional holatida o'z aksini topadi.

Mazkur tezisda temperament tushunchasi, uning turlari, o'ziga xos xususiyatlari hamda inson hayotidagi ahamiyati yoritiladi. Shuningdek, temperamentning ta'lim va tarbiya jarayonidagi o'rni ham tahlil qilinadi.

Temperament — insonning tug'ma psixologik xususiyatlari majmui bo'lib, u kishining hissiyotlari, xulq-atvori, harakat tezligi va atrof-muhitga munosabatida namoyon bo'ladi. Temperament insonning qanday fikrlashi emas, balki voqealarga qanday munosabat bildirishini ko'rsatadi. U nerv tizimi faoliyati bilan bog'liq bo'lib, tug'ma xususiyat hisoblanadi.

Qadimgi yunon olimi Gippokrat temperament haqida dastlabki ta'limotni yaratgan. Keyinchalik Ivan Pavlov nerv tizimi orqali temperamentning ilmiy asoslarini tushuntirib bergan.

Temperamentning asosiy xususiyatlari

hissiyotlilik;

faollik darajasi;

tezkorlik;

vazminlik;

ta'sirchanlik;

muloqotga kirishuvchanlik.

Temperament turlari

1. Sangvinik temperament

Sangvinik insonlar quvnoq, faol, kirishimli va harakatchan bo'ladilar. Ular yangi muhitga tez moslashadi, odamlar bilan tez chiqishib ketadi. Hissiyotlari tez o'zgaradi, lekin uzoq davom etmaydi.

Xususiyatlari: faol va energiyali; tez fikrlaydi; odamlar bilan tez til topishadi;

optimist bo'ladi; ishga qiziqishi tez paydo bo'ladi. Kamchiliklari:

ba'zan sabrsiz bo'lishi mumkin

ishni oxirigacha yetkazmaslik holati uchraydi.

2. Xolerik temperament

Xoleriklar juda hissiyotli, tez jahli chiqadigan va kuchli xarakterli insonlardir.

Ular faol va tashabbuskor bo'lishadi.

Xususiyatlari: qat'iyatli; liderlik qobiliyati kuchli; tez harakat qiladi; hissiyotlarini ochiq namoyon qiladi;

Kamchiliklari: jahldorlik; sabrsizlik; tez asabiylashish.

3. Flegmatik temperament Flegmatik insonlar vazmin, sokin va sabrli bo‘ladilar. Ular hissiyotlarini kam namoyon qiladi va har qanday vaziyatda osoyishtalikni saqlashga harakat qiladi.

Xususiyatlari: tinch va bosiq; mas’uliyatli; sabrli; ishni puxta bajaradi. Kamchiliklari: sustkashlik; yangilikka sekin moslashish; kamgaplik.

4. Melanxolik temperament Melanxoliklar juda nozik hissiyotli, ta’sirchan va sezgir insonlardir. Ular ko‘pincha ichki kechinmalarini chuqur his qiladilar.

Xususiyatlari:

sezgir;

mulohazali;

tartibli;

ijodkorlikka moyil.

Kamchiliklari:

tortinchoqlik; tez xafa bo‘lish;

o‘ziga ishonchsizlik;

Temperamentning ahamiyati

Temperament insonning:

ta’lim olish jarayoniga;

kasb tanlashiga;

muloqotiga;

jamoadagi o‘rniga;

xarakter shakllanishiga ta’sir qiladi.

Har bir temperament turi o'ziga xos bo'lib, yaxshi yoki yomon deb baholanmaydi. Muhimi, inson o'z temperamentini bilib, uni to'g'ri boshqara olishidir.

Xulosa

Temperament shaxsning muhim psixologik xususiyatidir. U insonning kundalik hayoti, faoliyati va boshqalar bilan munosabatida muhim rol o'ynaydi. Temperament turlarini bilish insonlarni yaxshiroq tushunishga, ta'lim va tarbiya jarayonini samarali tashkil etishga yordam beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Davletshin M.G., Do'stmuxamedova S.A. Mavlonov M.M. To'ychiyeva S.M. Yosh va pedagogik psixologiya. -T.: TDPU, 2004.
2. Xaydarov F.I. Xalilova N.I. Umumiy psixologiya. -T.: TDPU, 2010. 400
3. Boymurodov N. Amaliy psixologiya. -T.: Yangi asr avlodi.
4. G'oziyev E.G. Psixologiya fani XXI asrda. -T.: Universitet.
5. Karimova V.M. Psixologiya. -T.: Sharq, 2000. -256 b.